

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק מס': תשי"ט/1154

בבית הדין הרבני האזורי ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב אליעזר י' וולדינברג – אב"ד, הרב עובדיה יוסף, הרב יוסף קאפח

בעניין: הקדש "שאל מרדכי ורחל (ג'חלה) כהן"
המבקשים-משיבים:

ישיבת עולי בבל ירושלים;

ישיבת הרבנים ע"ש אדוננו עזרא הסופר ז"ל;

ישיבת שושנים לדוד לעדת ק"ק הבבלים, ירושלים;

חברת עזרת תורה לעדת הבבלים

(ע"י ב"כ עו"ד יצחק תוסייה כהן)

נגד

המבקשים-משיבים:

ועד עדת הספרדים ירושלים;

מר דוד סיטון (יו"ר ועד עדת הספרדים) – אפוטרופוס ההקדש

(ע"י ב"כ עו"ד שמואל שמיר)

ונגד

המשיבים:

הרב יצחק נסים (הרב הראשי – הראשון לציון),

הרב סלימן חוגי עבודי (יו"ר ועד עדת הבבלים) – אפוטרופסי ההקדש

(ע"י ב"כ הרב יצחק נאה);

מר יהושע בטאט – אפוטרופוס ההקדש

הנדון: חלוקת כספי ההקדש;

באלו נסיבות יש מקום להעברת אפוטרופוס מתפקידו

החלטה

אחרי שמוע טענות ומענות הצדדים והעיון בצדדי ההלכה מחליטים:

א. אין מקום להענות לבקשה להקציב מכספי ההקדש שהצטברו עד כה עבור המתיבתא, בהיות וטרם פתחה שעריה ללמודים, ולעומת זאת נמצאות ברוך ה' לפנינו כתות תלמוד תורה וישיבות קיימות שמרביצים בהם תורה ברבים לעדות הספרדים והבבלים.

גם ההשקעה בעבר בענין המתיבתא נעשתה שלא כהוגן ולא לפי רוח המקדישים שהקדישו מכספם לטובת החזקת כתות תלמוד תורה קיימות. ומכאן מודעה כי להבא אין לעשות שום שנויים בהכנסות ההקדש בלי הסכמת בית הדין – עיין בית יוסף (יורה דעה סימן רנו וסימן רנט) ושו"ת באר שבע (סימן לט) ושערי עוזיאל (חלק א שער ז פרק א סעיף א ובהערה שם ובסעיף יב שם – עיין שם).

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב. כמו כן אין מקום להענות לבקשה הנגדית שנשמעה בדרך אגב לפטר בגלל הנ"ל את יו"ר ועד הפועל של ועד העדה הספרדית מלהיות אפוטרופוס להקדש זה, בהיות ולפי הרושם המתקבל נעשה הדבר מתוך אי ידיעת ההלכה בזה, ואי הבחנה בין המונח "החזקת כתות תלמוד תורה" לבין השקעה בבנין המעותד לדבריהם למטרה דומה.

וזו נלמד במכלל שכן ממה שנפסק בחושן משפט (סימן רצ סעיף ה) ובערוך השולחן (שם סעיף י) שאין מסלקים האפוטרופוס מספק ועיין עוד למהר"ח פלאג"י בספר רוח חיים (חושן משפט סימן כז) ובספר החפץ חיים (סימן נח) והדברים עתיקים.

ג. הרשות בידי האפוטרופוס – יו"ר ועד הפועל של ועד העדה הספרדית להגיש לפנינו, אם רצונו בכך – רשימה של מוסדות תלמודי תורה וישיבות ספרדים להקציב עבורם את הששים אחוז מהכנסות ההקדש שהצטברו עד היום, ועליו לעשות זאת תוך שלשה שבועות מהיום ובית הדין יחליט על כך אחרי החקירה והדרישה. אם עד אז לא תוגש לפנינו הרשימה כנזכר, יחליט בית הדין על חלוקת הכספים בין מוסדות התלמודי תורה והישיבות שהגישו בקשותיהם לתיק אחרי החקירה והדרישה.

הודע ביום רביעי י"ט אייר תשי"ט (27.5.59).

נאם: יוסף קאפח

נאם: אליעזר יהודה וולדינברג – אב"ד נאם: עובדיה יוסף

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק מס': תשי"ט/1154

בבית הדין הרבני האזורי ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב אליעזר י' וולדינברג – אב"ד, הרב עובדיה יוסף, הרב יוסף קאפח

בעניין: הקדש "שאול מרדכי ורחל (ג'חלה) כהן"
המבקשים-משיבים:

ישיבת עולי כבל ירושלים;

ישיבת הרבנים ע"ש אדוננו עזרא הסופר ז"ל;

ישיבת שושנים לדוד לעדת ק"ק הבבלים, ירושלים;

חברת עזרת תורה לעדת הבבלים

(ע"י ב"כ עו"ד יצחק תוסייה כהן)

נגד

המבקשים-משיבים:

ועד עדת הספרדים ירושלים;

מר דוד סיטון (יו"ר ועד עדת הספרדים) – אפוטרופוס ההקדש

(ע"י ב"כ עו"ד שמואל שמיר)

ונגד

המשיבים:

הרב יצחק נסים (הרב הראשי – הראשון לציון),

הרב סלימן חוגי עבודי (יו"ר ועד עדת הבבלים) – אפוטרופסי ההקדש

(ע"י ב"כ הרב יצחק נאה);

מר יהושע בטאט – אפוטרופוס ההקדש

הנדון: חלוקת כספי ההקדש

החלטה

אחרי שמוע טענות ומענות הצדדים בדבר הדיון היום בחלוקת הכספים שהצטברו מהכנסות ההקדש:

לפי סעיף ב' מההחלטה מיום י"ט אייר תשי"ט, הדיון היום נסב רק על חלוקת כספי ההקדש שהצטברו מההכנסות, והערעור שהוגש על ידי בא כוח ישיבות הבבלים אינו על חלוקת הכספים, כי בא כוחם עצמו דרש את חלוקת הכספים בישיבה קודמת, ובר מן דין לא יכל לערער על חלוקת הכספים כי טרם נתנה החלטה בזה, ועו"ד תוסייה כהן הורה בעצמו שאין מקום כיום לערער על חלוקת הכספים ונסה רק להתלות בקש.

לכן דוחים את בקשת עו"ד יצחק תוסייה כהן – בא כוח ישיבות הבבלים לעכוב הדיון בחלוקת כספי ההקדש – דבר שדרשוהו כל הצדדים מבלי כל קשר ליתר התביעות.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ומחליטים:

א. אחרי העיון בבקשות כל התובעים לחלוקת כספי ההקדש ולרגלי המצב המיוחד שהנהלת ההקדש נמצאת בו כעת, ולאור ההלכה שלא לעכב חלוקת כספי צדקה ובפרט ללומדי התורה, ביחוד במצוקה הכספית השוררת כיום בחוגי הישיבות, ובכח בית דין יפה בהקדשות כמבואר בספרי הפוסקים, מוצא בית הדין לנחון לחלק את כל כספי ההקדש שהצטברו עד היום, לישיבות דלהלן, בהיות שאחר חקירה ודרישה נודע שבהם מתחנכים אברכים המעודדים להיות בעז"ה גדולי תורה ולשמש בקדש כרבנים ודיינים בישראל.

ב. הכספים יחולקו לישיבות לפי הטבלאות דלקמן:

מהששים אחוז השייכים לוועד העדה הספרדית:

1. למדרש פורת יוסף 80% (שמונים אחוזים).

2. לישיבת שערי ציון 10% (עשרה אחוזים).

3. לבית מדרש לרבנים ודיינים 10% (עשרה אחוזים).

סה"כ 100% (מאה אחוז).

מהארבעים אחוז השייכים לוועד העדה הבבליית.

1. למדרש פורת יוסף 45% (ארבעים וחמשה אחוזים).

2. לבית מדרש לרבנים ודיינים 30% (שלשים אחוז).

3. לישיבת עולי בבל 15% (חמשה עשר אחוז).

4. לישיבת שושנים לדוד 10% (עשרה אחוזים).

סה"כ 100% אחוז.

ניתן ביום חמישי י"ט סיון תשי"ט (25.5.59)

נאם: יוסף קאפח

נאם: אליעזר יהודה וולדינברג – אב"ד נאם: עובדיה יוסף

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

ערעור תשי"ט/ט/145

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

בפני כבוד הדיינים:

הרב יוסף שלו' אלישיב, הרב בצלאל זולטי, הרב שאול ישראלי

בעניין: הקדש "שאול מרדכי ורחל (ג'חלה) כהן"

המעוררים (בערעור תשי"ט/ט/145 – משיבים בערעור תשי"ט/ט/184):

ישיבת עולי בבל ירושלים;

ישיבת הרבנים ע"ש אדוננו עזרא הסופר ז"ל;

ישיבת שושנים לדוד לעדת ק"ק הבבלים, ירושלים;

חברת עזרת תורה לעדת הבבלים

(ע"י ב"כ עו"ד יצחק תוסייה כהן)

והמעוררים (בערעור תשי"ט/ט/163):

הרב יצחק נסים והרב סלימן חוגי עבודי – אפוטרופסי ההקדש

(ע"י ב"כ הרב יצחק נאה)

נגד

המשיב (בערעור תשי"ט/ט/145 ובערעור תשי"ט/ט/163 – מערער בערעור תשי"ט/ט/184):

ועד עדת הספרדים ירושלים

(ע"י ב"כ עו"ד שמואל שמיר)

הנדון: שינוי מטרות הקדש מ"תלמוד תורה" לישיבות, חלוקת כספי ההקדש;
מעמדם של אפוטרופסים

פסק דין

הוגשו לפנינו שלשה ערעורים על החלטות ביה"ד מיום י"ט אייר תשי"ט ומיום י"ט סיון תשי"ט, בתיק מס' יט/1154:

1. ישיבת עולי בבל ירושלים; 2. ישיבת הרבנים ע"ש אדוננו עזרא הסופר ז"ל; 3. ישיבת שושנים לדוד לעדת ק"ק הבבלים, ירושלים; 4. חברת עזרת תורה לעדת הבבלים (ע"י ב"כ עו"ד יצחק תוסייה כהן) – ועד עדת הספרדים ירושלים (ערעור מס' תשי"ט/145).

2. הראשון לציון הרב הראשי הגאון הרב יצחק נסים, והרב סלימן חוגי עבודי – אפוטרופסי ההקדש הנזכר (ע"י ב"כ הרב יצחק נאה) – ועד עדת הספרדים ירושלים (ערעור מס' תשי"ט/163).

3. ועד עדת הספרדים ירושלים (ע"י ב"כ עו"ד ש' שמיר) – ישיבת עולי בבל ירושלים ושלושה אחרים (ערעור מס' תשי"ט/184).

טענותיו של מס' 1 – בא כוח ישיבות עולי בבל – עו"ד תוסייה כהן:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"בקשתנו היא שנוי מטרת ההקדש כי המטרה הקודמת אינה קיימת יותר ובית הדין האזורי צריך להעתיק לבקשתנו ולא לחלק את הכסף לשיבות כראות עיניו. לדעתנו כל ההקדש שייך לבבלים כי המקדישים הם בבבלים וזהו רצונם ויש לכבדו."

הוא מוסיף:

"אבקש להחזיר את התיק לבית הדין האזורי כדי להחליט תחלה בשינוי המטרה ואחר כך להחליט על חלוקת הכספים בצורה הנאותה בהתאם לבקשתי."

טענותיו של מס' 2 (בא כוחם הרב נאה):

"בית הדין בישיבתו ביום י"ט בסיון הוציא פסק דין שלפיו חלקו את ההכנסות מההקדש למוסדות המפורטים בפסק הדין וקבעו לכל אחד את חלקו באחוזים, בית הדין לא צדק בזה שקבעו מי הם המוסדות הזכאים לקבל מהכנסות ההקדש וחלקו של כל אחד, כי בזה חרגו מסמכותם. סמכותו של בית הדין הוא רק להחליט על המטרה שההקדש ישמש אחרי שהמטרה שעברו נוסד אינה קיימת, בית הדין יכול וצריך לשנות את המטרה מתלמוד תורה לשיבות, אבל למי לתת וכמה לתת זהו התפקיד של האפוטרופסים, ולכן אבקש להחליט שהאפוטרופסים יכולים לחלק את הכספים שנכנסו מאז מתן פסק הדין בשינוי שזה יחולק לשיבות ולא לתלמוד תורה."

טענותיו של מס' 3 – בא כוח ועד עדת הספרדים – עו"ד שמיר:

"בית הדין טעה בכך שהחליט שאין להענות לבקשה להקציב מכספי ההקדש שהצטברו עד כה עבור המתיבתא. לדעתנו הכל שייך לעדה הספרדית, המתיבתא שייכת לכל העדות והיא ישיבה שלדעתנו צריכה לקבל את כל כספי ההקדש."

והנה לצורך הדיון שבפנינו אנו רואים לנכון לצטט כמה פרטים בנוגע להקדש נשוא הערעורים.

בשנת תרצ"ג נערך שטר הקדש על ידי מר שאול מרדכי כהן ואשתו מרת רחל ג'אחלה "לטובת תלמוד תורה לעדת הספרדים בעיה"ק ירושת"ו שמחוץ לחומה".

וזה נוסר שטר ההקדש:

"... כי על כן בהיותנו בדעה צלולה ובלי שום אונס כלל ועיקר, הננו מקדישים לפניהם נשיא וחברי הרבנות הראשית לארץ ישראל את המגרש... הקדש גמור שלא ימכר ולא יגאל לעולם – גופא מהיום ופירי לאחר מיתה. ואחרי אריכות ימים ושנים שלי ושל אשתי תהיינה הכנסות הבית הנ"ל לטובת החזקת כתות תלמוד תורה לעדת הספרדים בעיה"ק ירושת"ו מחוץ לחומה... אחרי אריכות ימים ושנים שלי ושל אשתי תהיינה הכנסות לטובת החזקת כתות בתלמוד תורה הנ"ל האפוטרופסים יהיו אז הרה"ג יעקב מאיר נשיא הרה"ר לא"י, הרה"ג יוסף מ. הלוי ומר משיח ברוכוף..."

שניהם, מר שאול מרדכי כהן ואשתו הופיעו בפני בית הדין והקדישו ההקדש הנ"ל וחתמו בפני בית הדין על שטר ההקדש, ובית הדין אישר וקיים את ההקדש הנ"ל.

אחרי מות מר שאול מרדכי כהן ז"ל, פנתה האשה רחל ג'אחלה לבית המשפט המחוזי בבקשה לשנות את ההקדש הנ"ל, ובמקום שהכנסות תהיינה לטובת החזקת כתות בתלמוד תורה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לעדת הספרדים, ביקשה לשנות שהכנסות תהיינה לאחר פטירתה להחזיק כתות תלמוד תורה של ועד עדת הבבלים בירושלים.

התנהלו משפטים מצד האשה הנזכרת ומצד אפוטרופסי ההקדש. לבסוף הושג הסכם בין הצדדים באופן זה, שההכנסות הנ"ל תחולקנה לאחר אריכות ימים ושנים של המקדישה 60% לטובת החזקת כתות תלמוד תורה לעדת הספרדים בירושלים, ו־40% לטובת החזקת כתות בתלמוד תורה לעדת הבבלים בירושלים.

והנה לפי ההלכה לא הייתה לאשה הנזכרת כל זכות לשנות את שטר ההקדש אחרי שהיא בעצמה יחד עם בעלה הקדישו את הבית – עיין אבן העזר (סימן צ [סעיף ט]) ובחלקת מחוקק (שם ס"ק לא), ולפי זה לכאורה אין להתחשב למעשה אלא בשטר ההקדש הראשון, שנערך בשנת תרצ"ג, אלא שבעצם הדבר אין כזה שינוי עקרוני בגוף ההקדש כי עיקר מטרת ההקדש ותעודתו הוא להחזיק תלמודי תורה למען קנות תורה ויראת שמים לילדי ישראל, ואין בזה שינוי יסודי אם זה לעדת הספרדים או לעדת הבבלים.

כפי האמור בשטר ההקדש, הרי יש להעביר את ההכנסות להחזקת כתות תלמודי תורה, היינו ילדים בגיל בית ספר, והנה בשנת תשי"ח הוגשה בקשה לבית הדין האזורי לשנות את פסק ההקדש הואיל –

”וכיום למעשה עקב חוק לימוד חובה בוטלה החזקתם של תלמודי התורה של העדות, ועתה מפנים המוסדות הממשלתיים והעירוניים את החזקתם של תלמודי התורה השונים, ולאור העובדה שקיים כיום מוסדות תורניים שונים המפורטים להלן: ישיבת עולי בבל, ישיבת הרבנים [וכו' וכו'] מתבקש בית הדין הנכבד לצוות על חלוקת הכספים מן ההקדש הנ"ל לטובת המוסדות הנ"ל.”

כבוד בית הדין האזורי נעתר לבקשה הנז' והחליט ביום י"ב טבת תשי"ט: "ברור הדבר שבאין צורך בכספים אלו להחזקת התלמודי תורה יש להעביר את הכספים לישיבות”.

והנה ראשית כל עלינו לקבוע כדבר הפשוט שאין לשנות מקדושה של תלמוד תורה לקדושה של ישיבה. והלכה פסוקה ביורה דעה (סימן רנט סעיף ב) שאסור לשנות מקדושה לקדושה אלא אם כן יש בשינוי עילוי קדושה. ובתשובות מהרשד"ם (יורה דעה שאלה קסז):

”...כתב הרא"ש בתשובה... וסוף [כלל] דבריו כי כיון שהשנוי הוא למעלה רשאים הם לשנותם ובנידון דידן נמי יכולים אנו לומר דאף על גב שתורת חברון מעולה עד מאד, מכל מקום האנשים הלומדים שם הם אנשים גדולים בשנים וחברת תלמוד תורה שבשאלוניקי – תינוקות של בית רבן, וגרסינן בפרק כל כתבי 'אמר ריש לקיש אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל תינוקות של בית רבן, אמר ליה רב פפא לאביי דידי ודידך מאי אמר ליה אינו דומה הבל שיש בו חטא להבל שאין בו חטא', הרי מצינו למדים שאין ערך לתלמוד התורה מאנשים גדולים לתלמוד התורה מהקטנים שאין בהם חטא.”

מבואר מדעת הרשד"ם שמן הדין אי אפשר לשנות כספים המיועדים לתלמודי תורה ולהעביר אותם לישיבות, אכן אפשר לשנות מכספים המיועדים לישיבות מארץ ישראל, ולהעבירם לתלמודי תורה – אף כשהם בחוץ לארץ.

והואיל ולפי המצב העובדתי הקיים הלוא מן המפורסמות הוא שרבים מילדי אחינו הספרדים (כ"י) לומדים ומתחנכים בתלמודי תורה בירושלים אשר אינם מקבלים ממוסדות הממשלתיים והעירוניים די החזקתם, והם נאבקים על קיומם כידוע, לכן אין אנו רואים מקום

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לשנות מקדושת תלמוד תורה לקדושת ישיבות בו בזמן שיש אפשרות למלאות אחרי תנאי ההקדש כמפורש בשטר ההקדש, ויש להעביר איפוא כספי ההקדש הנ"ל להחזקת תלמודי תורה בהם מתחנכים ילדי עדות המזרח בהתאם להאמור בשטר ההקדש.

אשר לטענת בא כוח המערער מס' 2 "שמסמכותו של בית הדין הוא רק להחליט על המטרה של ההקדש אבל למי לתת וכמה לתת זהו מתפקידם של האפוטרופסים", הנה נשים לב לכך שהמקדישים מינו לאפוטרופסים על ההקדש את נשיא הרבנות הראשית, וחבר בית הדין (בצירוף עוד אחד), הרי נראה בעליל כי רצונם של המקדישים היה למסור את הנהלת ההקדש בידי כח בית דין ושהם יחלקו לפי שיקול דעתם – דעת תורה.

אף שאפוטרופסים המשמשים עכשיו בקודש לא נתמנו מכח שטר ההקדש כי בשטר ההקדש לא דאגו המקדישים למנות אפוטרופסים אלא לשעה ולא לדורות, היינו לא הכניסו סעיף בשטר ההקדש שלעולם ולתמיד יהיו נשיא הרבנות הראשית וחבר בית הדין אפוטרופסי ההקדש, ואפוטרופסים הנוכחים מכח בית הדין נתמנו, מכל מקום יש להניח כי בית הדין מנה אותם לפי מתכנת שטר ההקדש, ובהתאם לגילוי דעת המקדישים בשעתם – לכן נראה שיש מקום לטענה זו.

בנוגע לערעור בא כוח מס' 1 (בתיק מס' תשי"ט/145) בדבר פיתורי יו"ר ועד עדת הספרדים מלהיות אפוטרופוס בהקדש הנדון – הואיל ובפנינו בשעת הדיון לא טען המערער בנדון זה כלום, וממילא המשיב לא ענה על זה כלל, ויתכן שהמערער בכלל הזניח את ערעורו זה, לכן לא החלטנו בערעור זה כלום.

ואשר לדברי בא כוח המערערים עו"ד שמיר בכתב הערעור הנגדי (בתיק תשי"ט/184) נגד האפוטרופוס הראשון לציון הרב הראשי לישראל שכאילו "השתלט שלא כדין על הכנסות ההקדש" – דברים אלו אין להם שחר, וכדין עשה שמנע בזבז כספי ההקדש על ידי האפוטרופסים הקודמים, למטרות שההקדש לא היה מיועד לכך.

לאור כל האמור אנו מחליטים:

(א) כספי ההקדש יחולקו אך ורק לבתי הת"ת של עדות המזרח בירושלים בהתאם לשטר ההקדש.

(ב) אפוטרופסי ההקדש הם יחלקו את כספי ההקדש בהתאם לשטר ההקדש, ובהתאם לאמור בסעיף א' הנ"ל.

אין צו להוצאות.

ניתן ביום י"ג מנחם-אב תשכ"ה (11.8.1965).

שואל ישראלי

בצלאל זולטי

יוסף שלו' אלישיב